

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи _____ О.А. Кузнецова

28 серпня 2020 р.

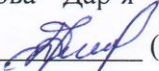
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 053 Психологія

Освітньо-професійна програма Психологія

Розробник: Гулькова Дар'я Сергіївна, викладач кафедри психології та соціальних наук, (Гулькова Д.С.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних наук

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри (Савенкова І.І.)

Анотація

Психологічний тренінг - це особлива форма групової роботи зі своїми можливостями, обмеженнями, правилами і проблемами. Він навчає новим навичкам, допомагає освоїти інші психологічні можливості. Його особливість у тому, що учить займати активну позицію, а засвоєння навичок відбувається в процесі переживання, особистого досвіду поведінки, відчуття, діяння.

Психологічний тренінг - це форма активного навчання, яка дозволяє людині самій формувати навички й уміння в побудові продуктивних психологічних та соціальних міжособистісних відносин, аналізувати соціально-психологічні ситуації зі своєї точки зору і позиції партнера, розвивати в собі здібності пізнання і розуміння себе й інших у процесі спілкування.

Ключові слова

Тренінг, група, взаємодія, групова робота, психологічні можливості, адаптація, тренер.

Annotation

Psychological training is a special form of group work with its capabilities, limitations, rules and problems. He teaches new skills, helps to master other psychological possibilities. Its peculiarity is that it teaches to take an active position, and the acquisition of skills occurs in the process of experience, personal experience of behavior, feelings, actions.

Psychological training is a form of active learning that allows a person to form skills and abilities in building productive psychological and social interpersonal relationships, analyze socio-psychological situations from their point of view and the position of a partner, develop the ability to know and understand themselves and others in the process. communication.

Keywords

Training, group, interaction, group work, psychological opportunities, adaptation, trainer.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – скласти сценарій та провести тренінгові заняття	Спеціальність: Психологія	<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	
Загальна кількість годин – 150		<i>Семестр</i>	
		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Ступінь: бакалавра		
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		50	
		<i>Лабораторні</i>	
			-
		<i>Самостійна робота</i>	
	100		
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		Вид контролю: залік	

Мова навчання - українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 50 год.: 50 год. – аудиторні заняття, 100 год.– самостійна робота 25%-75%

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>заочна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
Розробка сценарію соціально-психологічного тренінгу	Спеціальність: Психологія	1-й	
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
		1-й	
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	Ступінь: бакалавра		
		Практичні, семінарські	
		14	
		Лабораторні	
			-
		Самостійна робота	
	136		
	Вид контролю: залік		

Мова навчання - українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 14 год.: 14 год. – аудиторні заняття, 136 год.– самостійна робота 80% - 20%

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: формування у студентів теоретичних знань та вироблення практичних навичок щодо організації та проведення тренінгових занять, а саме оволодіння ними відповідними методами, техніками та прийомами. Ознайомлення слухачів із принципами та нормами групової взаємодії, характеристиками групової динаміки.

Завдання курсу:

- засвоїти психологічні знання з історії розвитку та становлення психології соціально-психологічного тренінгу;
- опанувати методами проведення групової роботи;
- ознайомити з різноманітними техніками проведення групової роботи;
- застосовувати окремі психотерапевтичні вправи та методики.

Передумови для вивчення дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, психологічне консультування, психологія тренінгової роботи.

Навчальна дисципліна складається з 5-и кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

ПРН 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ФК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

ФК 5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

ФК 6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

ФК 7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології. Співвідношення понять "групова психотерапія", "групова психокорекція" та "груповий тренінг". Специфічні риси та основні парадигми тренінгу. Історія розвитку групових методів практичної психології. Теорія «животинного магнетизму» Ф.А. Месмера. «Гіпнотизм» Дж. Брейда. Груп-аналіз (З. Фоулкс, В. Біон, Т. Майн). Психодрама Дж. Морено. Групова робота з безпритульними (А.С. Макаренко). Основні ідеї групового руху сучасності.

Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи. Теоретико-методологічні засади проведення тренінгу. Історія розвитку групової психотерапії. Історія розвитку, основні процедури роботи Т-груп, груп зустрічей. Переваги групової форми роботи. Процеси у психокорекційних групах. Класифікація груп. Їх склад. Ролі та норми поведінки в групі.

Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи. Цілі тренінгової роботи. Переваги групових форм психологічної роботи. Групові норми. Принципи: «тут та тепер», «щирість та відвертість», «активність», «принцип Я», «конфіденційність». Рольові позиції в групі. Ігрова та соціальна ролі. Основні ролі в групі за В.Ю. Большаковим. Ролі учасників групи за критерієм підтримки та вирішення завдання. Групова згуртованість. Гомогенність та гетерогенність тренінгових груп. Якісний та кількісний склад тренінгових груп. Групові процеси.

Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп. Критерії класифікації тренінгових груп. Т-групи, їх історія та розвиток. Групи зустрічі, їхня історія та розвиток. Ознаки груп зустрічей та їх орієнтація. Групи зорієнтовані на певну задачу та групи орієнтовані на почуття єдності. Гештальтгрупи, їх історія та розвиток. Цілі гештальтгруп. Психодрама. історія та розвиток цього групового процесу. Рольова гра, спонтанність, теле, катарсис, інсайт. Основні ролі та методики. Групи тілесної терапії. Основні підходи тілесної терапії. Групи тренінгу умінь. Трансактний аналіз у групі. Его-стани: Дитина, Батько, Дорослий. Структурний аналіз, аналіз ігор та сценарний аналіз. Методи групової роботи в НЛП. Репрезентативна, ведуча та референтна системи співрозмовника.

Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів. Основні види тренінгових методів. Бізнес-тренінги компаній, вільні тренінги. Замовлення, види замовлень. Класифікація за відкритістю-закритістю. Корпоративні бізнес-тренінги.

Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп. Стадії розвитку групи за Б. Тукманом. Стадії групового процесу за критерієм динаміки самосвідомості (О.В. Немірінський). Модель конструктивних змін поведінки (Л.М. Мітіна). Характеристика етапу підготовки, основні мотиваційні зміни. Криза в розвитку тренінгової групи. Стадія усвідомлення та зміни когнітивної сфери учасників тренінгового процесу. Рішення діяти як основний результат стадії переоцінки. Апробація нових засобів поведінки на стадії дії. Стадії розвитку груп з вільною динамікою та динамікою, що керується.

Тема 7. Керівництво тренінговою групою Ведучий тренінгової групи. Основні ролі ведучого групи (І. Ялом, С.Кратохвіл). Стилі керівництва групою. Переваги демократичного стилю керівництва тренінговою групою. Стилі керівництва групою та традиційні психологічні школи. Характеристика особистості групового тренера. Професійно важні якості ведучого групи. Підготовка ведучого тренінгової групи. Етичний кодекс керівника групи.

Тема 8. Засоби діагностики різних типів повоювання членів тренінгової групи. Техніки подолання побоювань. Особливості поведінки тренера, що стимулюють використання правил прийому та подачі зворотного зв'язку. Готовність ведучого групи до прийому проблем членів групи. Фізичні вправи як засіб зняття психологічної напруги. Засоби проходження етапу лабілізації: проведення рольових ігор, групових дискусій та програвання особистісних проблем учасників групи. Правила проведення рольової гри на етапі лабілізації: формулювання мети, вибір теми та учасників. Техніки інструктування активного, пасивного учасників гри та спостерігачів. Використання техніки вербалізації в ході аналізу

гри. Типи помилок, що виникають при обговоренні партнерської бесіди. Орієнтові основи поведінки: парціальні цілі бесіди, активне слухання, повідомлення про те, що зазнаєш, прийоми аргументації

Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи. Типи вправ, що використовуються ведучим на кожному з етапів (суха, полусуха вправи, цілісна дія). Критерії складання пари та трійки з учасників групи. Вибір учасників гри. Характеристика активного та пасивного учасника. Техніки обговорення гри, правила зупинки гри. Соціометрична картка як засіб систематизації знань ведучого групи, можливості її використання на різних етапах групової роботи.

Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору. Характеристика тренінгових методів з минулими подіями, подіями, що відбуваються та з конструйованими подіями. Методи, що реалізуються у психологічному просторі, просторі дискурсу та у просторі фізичної реальності. Ігрові методи. Види ігор. Використання ігрових методів на різних етапах розвитку тренінгової групи. Гра її атрибути та значення. Ігри як інструмент виявлення психологічних проблем членів групи. Можливості ігрових методів в тренінговій роботі. Методи розвитку соціальної перцепції. Медитативні методи. Загальне уявлення про медитацію. Медитації-візуалізації як метод психологічного тренінгу. Правила використання медитативних технік.

Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи. Мета та завдання групи розвитку комунікативних умінь. Основні методичні прийоми ведучого групи. Етапи розвитку групи комунікативних умінь, їхня характеристика. Види комунікативних тренінгів. Комунікативний тренінг для дітей та підлітків, принципи та загальні рекомендації.

Тема 12. Створення концепції тренінгу. Моделі та концепції створення тренінгових програм. Види тренінгів та моделі організації роботи на тренінгових заняттях. Використання потенціалу метафори у тренінгових заняттях. Доцільність та ефективність застосування психотерапевтичних методик в тренінгових заняттях.

Тема 13. Техніки роботи ведучого групи. Розігрівання як засіб створення позитивної атмосфери в групі. Ініціювання як засіб створення нової ситуації в групі. Каналізування як спрямовування уваги членів групи на певні аспекти поведінки. Рефлексія як постійна вимога усвідомлення всього, що виникає в групі. Надання розумної свободи групі. Ситуації та правила використання «стоп»-техніки. Ставлення бар'єрів учасникам групи, що поводять себе некоректно. Повідомлення про те, що зазнаєш. Вербалізація як засіб ефективного обміну інформацією з членами групи. Техніки підбору та комплектування групи. Правила використання відеозапису в ході роботи групи. Зупинка відеозапису при обговоренні гри.

Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу. Рефлексія після тренінгу. Система рефлексивних питань. Зворотній зв'язок під час тренінгу. Маркери ефективності групової роботи. Домашнє завдання в тренінгових заняттях.

Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу. Основні помилки тренера при підготовці програми, написанні сценаріїв, театралізації. Доцільність та ефективність використання методик групової діагностики на тренінгових заняттях. Способи та методи забобігання й розв'язання конфліктних ситуацій на тренінгових заняттях. Етичні проблеми тренера під час організації тренінгу.

Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи

Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання

Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги

Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги

Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності

Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість

Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання. Прийоми вербалізації, уточнення. Вихід з тренінгу. Особистісний зворотній зв'язок. Діагностика індивідуальної ефективності навчання; визначення головної лінії подальшої індивідуальної роботи над собою; зняття залишкової напруги в групі.

Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога. Орієнтація і мотивація учасників. Можливості тренінгового методу. Засоби виявлення труднощів в спілкуванні між членами групи. Знайомство з групою, з самим собою. Засоби створення клімату психологічної безпеки. Формування установки на взаєморозуміння. Конкретизація особистих і групових цілей. Психологічний контакт. Формування навичок встановлення психологічного контакту як необхідної умови ефективного спілкування професійного психолога. Невербальна поведінка. Удосконалення навичок зчитування та інтерпретації невербальної інформації клієнта. Комунікація чуттів. Визначення невербальних і вербальних засобів передачі чуттів; двозначність проявів почуттів; формування професійних навичок визначення емоційного стану партнера по спілкуванню.

Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі. Виявлення чинників, що впливають на успішність прийому і передачі інформації; визначення помилок, що допускаються при рішенні задачі прийому і передачі інформації. Визначення орієнтовних основ прийому та передачі інформації: підготовка повідомлень, передача інформації, прийом і структуризація повідомлень.

Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології

Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології. Співвідношення понять "групова психотерапія", "групова психокорекція" та "груповий тренінг". Специфічні риси та основні парадигми тренінгу. Історія розвитку групових методів практичної психології. Теорія «животинного магнетизму» Ф.А. Месмера. «Гіпнотизм» Дж. Брейда. Груп-аналіз (З. Фоулкс, В. Біон, Т. Майн). Психодрама Дж. Морено. Групова робота з безпритульними (А.С. Макаренко). Основні ідеї групового руху сучасності.

Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи. Теоретико-методологічні засади проведення тренінгу. Історія розвитку групової психотерапії. Історія розвитку, основні процедури роботи Т-груп, груп зустрічей. Переваги групової форми роботи. Процеси у психокорекційних групах. Класифікація груп. Їх склад. Ролі та норми поведінки в групі.

Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи. Цілі тренінгової роботи. Переваги групових форм психологічної роботи. Групові норми. Принципи: «тут та тепер», «щирість та відвертість», «активність», «принцип Я», «конфіденційність». Рольові позиції в групі. Ігрова та соціальна ролі. Основні ролі в групі за В.Ю. Большаковим. Ролі учасників групи за критерієм підтримки та вирішення завдання. Групова згуртованість. Гомогенність та гетерогенність тренінгових груп. Якісний та кількісний склад тренінгових груп. Групові процеси.

Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп. Критерії класифікації тренінгових груп. Т-групи, їх історія та розвиток. Групи зустрічі, їхня історія та розвиток. Ознаки груп зустрічей та їх орієнтація. Групи зорієнтовані на певну задачу та групи орієнтовані на почуття єдності. Гештальтгрупи, їх історія та розвиток. Цілі гештальтгруп. Психодрама. історія та розвиток цього групового процесу. Рольова гра, спонтанність, теле, катарсис, інсайт. Основні ролі та методики. Групи тілесної терапії. Основні підходи тілесної терапії. Групи тренінгу умінь. Трансактний аналіз у групі. Его-стани: Дитина, Батько, Дорослий. Структурний аналіз, аналіз ігор та сценарний аналіз. Методи групової роботи в НЛП. Репрезентативна, ведуча та референтна системи співрозмовника.

Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів. Основні види тренінгових методів. Бізнес-тренінги компаній, вільні тренінги. Замовлення, види замовлень. Класифікація за відкритістю-закритістю. Корпоративні бізнес-тренінги.

Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи

Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп. Стадії розвитку групи за Б. Тукманом. Стадії групового процесу за критерієм динаміки самосвідомості (О.В. Немірінський). Модель конструктивних змін поведінки (Л.М. Мітіна). Характеристика етапу підготовки, основні мотиваційні зміни. Криза в розвитку тренінгової групи. Стадія усвідомлення та зміни когнітивної сфери учасників тренінгового процесу. Рішення діяти як основний результат стадії переоцінки. Апробація нових засобів поведінки на стадії дії. Стадії розвитку груп з вільною динамікою та динамікою, що керується.

Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Основні ролі ведучого групи (І. Ялом, С.Кратохвіл). Стили керівництва групою. Переваги демократичного стилю керівництва тренінговою групою. Стили керівництва групою та традиційні психологічні школи. Характеристика особистості групового тренера. Професійно важні якості ведучого групи. Підготовка ведучого тренінгової групи. Етичний кодекс керівника групи.

Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи. Техніки подолання побоювань. Особливості поведінки тренера, що стимулюють використання правил прийому та подачі зворотного зв'язку. Готовність ведучого групи до прийому проблем членів групи. Фізичні вправи як засіб зняття психологічної напруги. Засоби проходження етапу лабілізації: проведення рольових ігор, групових дискусій та програвання особистісних проблем учасників групи. Правила проведення рольової гри на етапі лабілізації: формулювання мети, вибір теми та учасників. Техніки інструктування активного, пасивного учасників гри та спостерігачів. Використання техніки вербалізації в ході аналізу гри. Типи помилок, що виникають при обговоренні партнерської бесіди. Орієнтовні основи поведінки: парціальні цілі бесіди, активне слухання, повідомлення про те, що зазнаєш, прийоми аргументації

Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи. Типи вправ, що використовуються ведучим на кожному з етапів (суха, полусуха вправи, цілісна дія). Критерії складання пари та трійки з учасників групи. Вибір учасників гри. Характеристика активного та пасивного учасника. Техніки обговорення гри, правила зупинки гри. Соціометрична картка як засіб систематизації знань ведучого групи, можливості її використання на різних етапах групової роботи.

Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору. Характеристика тренінгових методів з минулими подіями, подіями, що відбуваються та з конструйованими подіями. Методи, що реалізуються у психологічному просторі, просторі дискурсу та у просторі фізичної реальності. Ігрові методи. Види ігор. Використання ігрових методів на різних етапах розвитку тренінгової групи. Гра її атрибути та значення. Ігри як інструмент виявлення психологічних проблем членів групи. Можливості ігрових методів в тренінговій роботі. Методи розвитку соціальної перцепції. Медитативні методи. Загальне уявлення про медитацію. Медитації-візуалізації як метод психологічного тренінгу. Правила використання медитативних технік.

Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.

Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи. Мета та завдання групи розвитку комунікативних умінь. Основні методичні прийоми ведучого групи. Етапи розвитку групи комунікативних умінь, їхня характеристика. Види комунікативних тренінгів. Комунікативний тренінг для дітей та підлітків, принципи та загальні рекомендації.

Тема 12. Створення концепції тренінгу. Моделі та концепції створення тренінгових програм. Види тренінгів та моделі організації роботи на тренінгових заняттях. Використання

потенціалу метафори у тренінгових заняттях. Доцільність та ефективність застосування психотерапевтичних методик в тренінгових заняттях.

Тема 13. Техніки роботи ведучого групи. Розігрівання як засіб створення позитивної атмосфери в групі. Ініціювання як засіб створення нової ситуації в групі. Каналізування як спрямування уваги членів групи на певні аспекти поведінки. Рефлексія як постійна вимога усвідомлення всього, що виникає в групі. Надання розумної свободи групі. Ситуації та правила використання «стоп»-техніки. Ставлення бар'єрів учасникам групи, що поводять себе некоректно. Повідомлення про те, що зазнаєш. Вербалізація як засіб ефективного обміну інформацією з членами групи. Техніки підбору та комплектування групи. Правила використання відеозапису в ході роботи групи. Зупинка відеозапису при обговоренні гри.

Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу. Рефлексія після тренінгу. Система рефлексивних питань. Зворотній зв'язок під час тренінгу. Маркери ефективності групової роботи. Домашнє завдання в тренінгових заняттях.

Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу. Основні помилки тренера при підготовці програми, написанні сценаріїв, театралізації. Доцільність та ефективність використання методик групової діагностики на тренінгових заняттях. Способи та методи забобігання й розв'язання конфліктних ситуацій на тренінгових заняттях. Етичні проблеми тренера під час організації тренінгу.

Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання

Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи

Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання

Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги

Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги

Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності

Кредит 5. Тематичні тренінги

Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість

Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.

Прийоми вербалізації, уточнення. Вихід з тренінгу. Особистісний зворотній зв'язок.

Діагностика індивідуальної ефективності навчання; визначення головної лінії подальшої індивідуальної роботи над собою; зняття залишкової напруги в групі.

Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога. Орієнтація і мотивація учасників. Можливості тренінгового методу. Засоби виявлення труднощів в спілкуванні між членами групи. Знайомство з групою, з самим собою. Засоби створення клімату психологічної безпеки. Формування установки на взаєморозуміння. Конкретизація особистих і групових цілей. Психологічний контакт. Формування навичок встановлення психологічного контакту як необхідної умови ефективного спілкування професійного психолога. Невербальна поведінка. Удосконалення навичок зчитування та інтерпретації невербальної інформації клієнта. Комунікація чуттів. Визначення невербальних і вербальних засобів передачі чуттів; двозначність проявів почуттів; формування професійних навичок визначення емоційного стану партнера по спілкуванню.

Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі. Виявлення чинників, що впливають на успішність прийому і передачі інформації; визначення помилок, що допускаються при рішенні задачі прийому і передачі інформації. Визначення орієнтовних основ прийому та передачі інформації: підготовка повідомлень, передача інформації, прийом і структуризація повідомлень.

Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>						
Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	6		2			4
Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	6		2			4
Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	6		2			4
Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	6		2			4
Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	6		2			4
Разом за кредитом 1	30		10			20
<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>						
Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	6		2			4
Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	6		2			4
Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи.	6		2			4
Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	6		2			4
Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	6		2			4
Разом за кредитом 2	30		10			20
<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>						
Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	6		2			4
Тема 12. Створення концепції тренінгу.	6		2			4
Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	6		2			4
Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	6		2			4
Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	6		2			4
Разом за кредитом 3	30		10			20
<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>						
Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	6		2			4
Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	6		2			4
Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	6		2			4
Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	6		2			4
Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	6		2			4
Разом за кредитом 4	30		10			20
<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>						
Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	6		2			4

Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	6		2			4
Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	6		2			4
Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	6		2			4
Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	6		2			4
Разом за кредитом 5	30		10			20
Усього годин:	150		50			100

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>						
Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	6		2			4
Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	6		2			4
Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	4					4
Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	4					4
Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	6					6
Разом за кредитом 1	30		4			26
<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>						
Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	6		2			4
Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	6		2			4
Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи.	4					4
Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	4					4
Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	6					6
Разом за кредитом 2	30		4			26
<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>						
Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	6					6
Тема 12. Створення концепції тренінгу.	6					6
Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	6					6
Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	6		2			4
Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	6					6
Разом за кредитом 3	30		2			28
<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>						
Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	6					6
Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	6					6

Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	6				6
Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	6		2		4
Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	6				6
Разом за кредитом 4	30		2		28
<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>					
Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	6				6
Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	6				6
Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	6				6
Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	6		2		4
Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	6				6
Разом за кредитом 5	30		2		28
Усього годин:	150		14		136

4. Теми практичних занять Денна форма навчання

№ теми	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>		
1	Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	2
2	Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	2
3	Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	2
4	Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	2
5	Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	2
<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>		
6	Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	2
7	Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	2
8	Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи.	2
9	Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	2
10	Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	2
<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>		
11	Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	2
12	Тема 12. Створення концепції тренінгу.	2
13	Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	2
14	Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	2
15	Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	2
<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>		
16	Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	2
17	Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	2
18	Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	2
19	Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	2

20	Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	2
	<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>	
21	Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	2
22	Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	2
23	Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	2
24	Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	2
25	Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	2
	Разом:	50

Заочна форма навчання

№ теми	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>	
1	Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	2
2	Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	2
3	Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	
4	Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	
5	Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	
	<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>	
6	Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	2
7	Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	2
8	Тема 8. Засоби діагностики різних типів побуювання членів тренінгової групи.	
9	Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	
10	Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	
	<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>	
11	Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	
12	Тема 12. Створення концепції тренінгу.	
13	Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	
14	Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	2
15	Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	
	<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>	
16	Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	
17	Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	
18	Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	
19	Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	2
20	Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	
	<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>	
21	Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	
22	Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	
23	Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	

24	Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	
25	Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення.Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	
	Разом:	14

5. Теми самостійної роботи
Денна форма навчання

№ теми	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>		
1	Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	4
2	Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	4
3	Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	4
4	Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	4
5	Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	4
<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>		
6	Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	4
7	Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	4
8	Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи.	4
9	Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	4
10	Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	4
<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>		
11	Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	4
12	Тема 12. Створення концепції тренінгу.	4
13	Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	4
14	Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	4
15	Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	4
<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>		
16	Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	4
17	Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	4
18	Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	4
19	Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	4
20	Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	4
<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>		
21	Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	4
22	Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	4
23	Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	4
24	Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	4
25	Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення.Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	4
	Разом:	100

Заочна форма навчання

№ теми	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Соціально-психологічний тренінг як метод практичної психології</i>		
1	Тема 1. Загальне уявлення про соціально-психологічний тренінг.	4
2	Тема 2. Тренінг як напрямок психологічної роботи.	4
3	Тема 3. Психологічні особливості тренінгової групи.	4
4	Тема 4. Класифікація та основні види тренінгових груп.	4
5	Тема 5. Сутність та класифікація тренінгових методів.	6
<i>Кредит 2. Прикладні аспекти тренінгової роботи</i>		
6	Тема 6. Динаміка тренінгових груп. Стадії розвитку тренінгових груп.	4
7	Тема 7. Керівництво тренінговою групою. Ведучий тренінгової групи.	4
8	Тема 8. Засоби діагностики різних типів побоювання членів тренінгової групи.	4
9	Тема 9. Основні принципи проходження кожного з етапів розвитку тренінгової групи.	4
10	Тема 10. Види тренінгових методів, як засобів організації подій тренінга (І. Вачков). Події тренінгу за шкалою часу та простору.	6
<i>Кредит 3. Знайомство з групою, з самим собою. Конкретизація особистих і групових цілей.</i>		
11	Тема 11. Група розвитку комунікативних умінь. Групи розвитку комунікативних умінь, правила та принципи роботи.	6
12	Тема 12. Створення концепції тренінгу.	6
13	Тема 13. Техніки роботи ведучого групи.	6
14	Тема 14. Рефлексія та психодіагностика у процесі проведення тренінгу.	4
15	Тема 15. Типові помилки тренера під час організації тренінгу.	6
<i>Кредит 4. Тренінг як унікальна система психологічного конструювання</i>		
16	Тема 16. Структура тренінгових програм: основні вимоги. Сучасні методи та прийоми тренінгової роботи.	6
17	Тема 17. Практикум: тренінг особистісного зростання.	6
18	Тема 18. Короткострокові та довгострокові тренінги.	6
19	Тема 19. Тренінги на замовлення. Корпоративні тренінги.	4
20	Тема 20. Практикум: тренінг рефлексивності.	6
<i>Кредит 5. Тематичні тренінги</i>		
21	Тема 21. Специфіка тренінгових занять, технологія їх проведення. Різновиди тренінгів, їх особливості та механізми впливу на особистість.	6
22	Тема 22. Активне слухання. Формування ефективних навичок активного слухання.	6
23	Тема 23. Програма тренінгу партнерського спілкування в професійній діяльності психолога.	6
24	Тема 24. Прийом і передача інформації в тренінговому колі.	4
25	Тема 25. Супервізія: завдання, методика проведення. Критерії ефективності тренінгової діяльності психолога.	6
Разом:		136

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів:

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – скласти сценарій тренінгового заняття (для студентів ДФН).

7. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння й засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацювати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;

Студенту виставляється дуже добре - студент демонструє повні знання навчального матеріалу, допускає незначні пропуски матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює правильні відповіді;

Студенту виставляється добре – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загальною правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;

Студенту виставляється достатньо – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

Студенту виставляється задовільно – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 250 до 500 балів (за 5 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 5 крд.

Поточне тестування та самостійна робота				КР	Накопичувальні бали/ Сума
T1-3	T4-7	T8-11	T12-14	100	500
50	50	50	50		
T15-17	T18-20	T21-23	T24-25		
50	50	50	50		

8. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

9. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; семінари-дискусії, інтерактивні заняття з використанням інтернет-технологій, розв'язування задач на основі психотерапевтичних випадків, презентації, герменевтичний аналіз, ділові ігри, психотерапевтичні вправи й техніки, ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

10. Рекомендована література

Базова

1. Вачков И.В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы / И.В. Вачков. — М.: Эксмо, 2007. — 416 с.
2. Джонсон Д.У. Тренинг общения и развития: Пер. с англ. / Д.У. Джонсон. - М.: Изд. Группа «Прогресс», 2000. - 248 с.
3. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. Л., ЛГУ. 1985 – 256 с.
4. Лейтц Г. Психодрама: Теория и практика Классическая психодрама Я.Л. Морено / Г. Лейтц. М.: Изд. Группа «Прогресс» «Универс». 1994. - 352 с.
5. Марасанов Г.И. Методы моделирования и анализа ситуаций в социально-психологическом тренинге / Г.И. Марасанов. - Киров, 1995. - 152 с.
6. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания / Ф. Перлз. М., «Гиль-Эстель». 1993. -324 с.
7. Петровская Л.А. Теоретические и методологические проблемы социально-психологического тренинга / Л.А. Петровская. М., МГУ. 1982. – 208 с.
8. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. М.: издво МГУ. 1989. – 216 с.
9. Психогимнастика в тренинге/ Под ред. Н.Ю. Хрящевой. – СПб.: «Ювента», Институт Тренинга, 1999. – 256 с.
10. Пузиков В. Г. Технология ведения тренинга / В.Г. Пузиков. — СПб.: Издательство «Речь», 2007.-224 с.
11. Рудестам К. Групповая психотерапия / Кьел Рудестам. М., «Прогресс» «Универс» 1993. – 368 с.
12. Фопель К. Психологические группы (рабочие материалы для ведущего) / Клаус Фопель. М., «Генезис». 1999. – 253 с.

Допоміжна література

4. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие / В.С. Агеев. М, МГУ. 1990. – 178 с.
5. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы: Пер. с англ. / Эрик Берн. - СПб.: Лениздат, 1992. - 400с.
6. Берн Э. Транзакционный анализ и психотерапия. Пер. с англ. / Э. Берн. - СПб., изд. «Братство», 1992. - 224 с.

7. Большаков В.Ю. Психотренинг: Социодинамика. Упражнения. Игры / В.Ю.Большаков. - СПб.: «Социально-Психологический центр», 1996. - 380 с.
8. Джеймс М. Рожденные выигрывать. Трансакционный анализ с гештальтупражнениями / М. Джеймс, Д. Джонгвард. - М.: Изд. Группа «Прогресс», «Прогресс-Универс», 1995. - 336 с.
9. Игры - обучение, тренинг, досуг... / Под ред. В.В. Петрусинского// в четырех книгах. - М.: Новая школа, 1994. - 368с.
10. Коломинский Я.Л. Психология взаимоотношений в малых группах (общие и возрастные особенности): Учебное пособие/ Я.Л. Коломинский. - Мн.: Тетра Системс, 2000 - 432с.
11. Минделл А. Лидер как мастер единоборства (введение в психологию демократии) В двух частях. Часть 1. П. Пер с англ. / А. Минделл - М.: Институт психологии РАН, 1993. - 88с.
12. Сидоренко Е.В. Мотивационный тренинг / Е.В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2000. – 234 с.
13. Фопель К. Как научить детей сотрудничать? Психологические игры и упражнения: Практическое пособие/ Пер. с нем., в 4-х томах / К. Фопель. – М. «Генезис», 1998.

11. Інформаційні ресурси

1. www.library.ru
2. www.psylib.myword.ru